

Spisy suraskich ksiąg sądowych z 1647 roku¹ (suraskie ziemskie *inscriptionum* i *decretorum*)

Przez cały schyłek średniowiecza i później aż do unii lubelskiej Podlasie było terytorium spornym między Księstwem Mazowieckim i Koroną, a Wielkim Księstwem Litewskim z drugiej. Niezależnie jednak od sporów, w XV wieku rozstrzygniętych jeszcze po myśli Litwinów, obszary te cały czas poddane były fali polskiego osadnictwa na prawie szlacheckim i podlegały polskiej infiltracji kulturowej. W rezultacie na Podlasiu, podobnie jak na Mazowszu, wytworzyła się specyficzna struktura społeczna, charakteryzująca się wysokim odsetkiem drobnej szlachty. Wyróżnienie Podlasian wśród poddanych wielkiego księcia litewskiego przez Kazimierza Jagiellończyka nadaniem im prawa polskiego utwierdziło początki polskich obyczajów prawnych w tym województwie i położyło podwaliny pod podział tego regionu w połowie XVI stulecia na województwa podlaskie i brześciańskie, i przyłączenie tego pierwszego do Korony wraz z zawarciem unii lubelskiej.

Powołane do życia w 1569 r. województwo podlaskie dzieliło się na ziemię: mielnicką, drohicką i bielską. Ziemia mielnicka, najmniejsza i wysunięta najbardziej na południe, posiadała sąd i kancelarię ziemską jedynie w swej stolicy. Ziemia drohicka, centralnie położona i najludniejsza, również posiadała tylko jeden sąd i kancelarię ziemską w Drohiczynie, aczkolwiek sąd ten funkcjonował i odbywało się leżenie ksiąg również na sesjach wyjazdowych (np. w Miedznej). Inaczej rzecz się miała z ziemią bielską. Ze względu na specyficzny kształt tej ziemi, rozciągnięty z północy na południe, oraz bagnistość sporych jej połaci (w aktach ziemskich znajdujemy sporo skarg na niemożność dotarcia do kancelarii i sądu ze względu na roztopy!) już w pierwszej połowie XVI wieku funkcjonowały sądy ziemskie w dwóch miejscowościach: Brańsku i Surazu, a później powołany został do życia trzeci ośrodek w Tykocinie.

Początki funkcjonowania kancelarii ziemskiej w Surazu są trudne do precyzyjnego datowania. Z publikowanego poniżej rejestru, najstarszego zachowanego spisu ksiąg ziemskich suraskich² wynikałoby, że kancelarię ziemską w Surazu zorganizowano ostatecznie około 1530 r. Stanisław Ku-

Z Badań Nad Polskimi Księgozbiorem Historycznymi
t. 21, Warszawa 2003.

trzeba informuje, że księgi ziemskie suraskie zachowały się od 1544 r³. Ze spuścizny aktowej omawianej judykatury do dnia dzisiejszego zachowały się jedynie nieliczne egzemplarze ksiąg suraskich, wyselekcjonowane do ewakuacji w 1915 r. pośród najcenniejszych akt Centralnego Archiwum Wileńskiego. Przechowywane są obecnie w Archiwum Państwowym w Mińsku na Białorusi, w Rosyjskim Państwowym Archiwum Akt Dawnych w Moskwie i w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, oraz źródło pośrednie - wypisy Ignacego Kapicy Milewskiego⁴.

Publikowane poniżej rejestry zachowały się w postaci wypisów sporządzonych dla Ignacego Kapicy Milewskiego na przełomie XVIII i XIX wieku. Są to składki papierowe o wymiarach 35,5 x 21 cm, liczące cztery (sygn. 18/149), siedem (18/150) i dwa bifolia (18/179). Są to typowe wypisy, skopiowane z odnośnych ksiąg sądowych i uwierzytelnione własnoręcznymi podpisami skryby i osoby, która dokonała kontrasygnującego czytania z aktami, a także odciskiem pieczęci pruskiej kancelarii w Brańsku.

Podobnie jak w wypadku spisów ksiąg brańskich niniejsza edycja opiera się na bazie wypisów, a nie akt oryginalnych, a co za tym idzie utrzymane zostały reguły przyjęte dla wydania rejestrów brańskich. Przede wszystkim grafia wyrazów generalnie została zmodernizowana co do przestankowania, stosowania dużych i małych liter oraz pisowni litery „j” w wyrazach łacińskich. Oryginalna pisownia zachowana została w przypadku nazwisk i nazw miejscowych. Wprowadzone zostały cudzysłowy dla oznaczenia cytatów z opisywanych ksiąg. W przypadku kiedy tekst aktu swobodnie przechodzi od języka łacińskiego, głównego w tym źródle, do polskiego, ten drugi jest wyróżniony kursywą. Pisownia nazwisk oraz nazw miejscowości odnana została wiernie.

Pewnych problemów dostarczyło, jak zwykle przy tego rodzaju materiałach, rozróżnianie nazw miejscowych, zwłaszcza dwu członowych i nazwisk⁵. Wyniki dociekań znalazły się w przypisach oraz indeksach nazwisk i nazw miejscowych. Nazwiska niezidentyfikowane, występujące w cytowanych przez autorów spisów tytułach, podobnie jak w edycji rejestrów brańskich, nie zostały opatrzone przypisami. Identyfikacja nazw miejscowych przeprowadzona została na podstawie współczesnych map topograficznych i mapy województwa podlaskiego z 1795 r. Karola de Perthéesa. Ponadto wykorzystano klasyczną już dziś pracę Jabłonowskiego⁶ i *Wykaz urzędowych nazw miejscowości w Polsce*⁷. Dla wygody czytelnika, w przeciwieństwie do poprzednich części niniejszego cyklu, odnośniki geograficzne dostosowane zostały do nowej struktury administracyjnej kraju wprowadzonej 1 stycznia 1999 r.

Spis ksiąg ziemskich suraskich
Kapicjana, 18/150, s. 475-497.

Actum in curia regia Branscensi, sabbatho pridie festi sanctorum Fabiani et Sebastiani Martyrum⁸ anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo septimo.

Regestrum actorum terrestrium Surazensium per generosum Stephanum Sczawiński⁹ filium olim generosi Pauli Ferdinandi Sczawiński¹⁰ notarii prae-teriti terrae Bielscensis, nomine suo et generosorum Isabellae Zrobkowna relictae atque Alberti, Jacobi, Alexandri, Christophori, Casimiri filiorum olim memorati generosi notarii terrae Bielscensis conscriptum, et generoso Christophoro a Żale Żelski notario ad praesens terrae Bielscensis sub positione actorum terrestrium Surazensium hic in Suras feria tertia post festum Nativitatis sancti Joannis Baptistae¹¹ anno millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto porrectum, in praesentia generosorum ac nobilium Stanislai Grochowski, Martiani Szepietowski, camerariorum in actu positionis contentorum, atque Jacobi Łukawski¹², Simonis Łapiński¹³ camerariorum terrestrium Bielscensium, nec non Joannis Misiewicz, Adami Georgii Sierzputowski vicecapitanei Łomzensis¹⁴, Casimiri Markowski, Laurentii Sobolewski, Adami Grochowski, Sebastiani Gąssowski, Benedicti Kierznowski, Laurentii Wygonowski, Stanislai Płoński, Pauli Wroczeński, tum et nobilis Matthaei Łapiński ministerialis regni generalis¹⁵, plurimorumque nobilium pro positione praesenti conventorum. Et inprimis acta inscriptionum et variarum recognitionum incipiunt:

Primus liber incipit sine inscriptione actus sub titulo in prima charta „Cieszmy perpetua venditio”, in alio sexterno actus feria secunda post festum sanctae Dorotheae¹⁶ anno 1530, ultimum sexternum in fine evulsum cum terminata actus post Trium Regum¹⁷ 1537 sub titulo „Moniki decretum”, circa finem actus feria secunda post Trium Regum¹⁸ 1537, inscriptionum simul et decretorum, in fine aliquot chartae debiles, laceratae, registratim scriptus.

Secundus incipit feria secunda post dominicam Invocavit¹⁹ anno 1537, finitur feria secunda in vigilia festi sanctarum Undecem Millia Virginum²⁰ 1539, registratim.

Tertius incipit feria secunda in vigilia sanctarum Undecem Millia Virginum 1539, finitur feria secunda festi sancti Valentini²¹ 1541, circa finem aliquot chartae evulsae, nonnullae laceratae, registratim.

Quartus incipit feria secunda post dominicam Iudica²² anno 1541, finitur feria secunda post dominicam Rogationum²³ 1543 sub titulo in fine „Borowo obligatio”, registratim scriptus.

Quintus, in folio, ab initio maxime laceratus, duo sextema evulsa, sub titulo „Srednica Koryczki recognitio intromissionis”, post aliquas chartas actus feria secunda in vigilia Epiphaniarum²⁴ anno 1545, finitur chartis laceratis et sextemo uno evulso, circa finem actus feria tertia post festum Visitationis Gloriosae Virginis Mariae²⁵ 1554.

Sextus incipit sine inscriptione actus, duae chartae ab initio lacerae debiles, in tertia charta terminata actus sub positione librorum post Conductus Paschae²⁶ 1555, finitur feria tertia in crastino sancti Marci Evangelistae²⁷ 1558, in fine „Porośla Bartki perpetua venditio”; ultima charta lacerata; in folio.

Septimus incipit feria secunda ante festum sancti Adalberti²⁸ 1561 in charta debili lacerata et sexterno evulso, finitur sub titulo „Dzierzki dotalitii donatio” cum subscriptione manus Mieński iudex²⁹ finitur, Martinus Jalbrzyk Wyszęński³⁰ successit, circa finem actus sub positione feria secunda ante festum sancti Adalberti³¹ 1563; in folio scriptus.

Octavus incipit sine actu in obvoluta tantum actus scriptus feria secunda in vigilia festi sancti Stanislai in Maio³² anno 1565 sub titulo in prima charta „Truskolas Kozły obligatio”, finitur feria sexta ante dominicam Ramis Palmarum³³ 1570, ultima charta lacerata, titulus „Jamiołki Porośla donatio”; in principio, medio et fine plurimae chartae laceratae.

Nonus liber incipit sine actu in obvoluta tantum scriptus feria tertia post dominicam Conductus Paschae³⁴ 1570, initio multae chartae laceratae, evulsa, in sexterno primo lacerato titulus „Roski Troianki exemptio”, circa finem actus sabbatho in festo Conceptionis Gloriosae Virginis Mariae³⁵ 1571, in fine titulus „Grochi Grabowski quietatio debiti”; similiter in fine plurimae chartae laceratae.

Decimus incipit sine inscriptione actus, initio sextema circiter sex lacerata, evulsa, variata, nonnullae chartae infrusta disiunctae, laceratae, actus in primo sextern insuto actus feria secunda post dominicam Conductus Paschae³⁶ 1572, in fine in charta integra titulus „Zdrody exemptio obligationis”, circa finem terminata actus post Michaelis³⁷ 1576, in fine similiter multae chartae laceratae.

Undecimus incipit sine actu cum multis chartis laceratis, in prima charta integra titulus „Płonka Kozły missio sortis”, in tertia ab initio charta actus feria tertia post dominicam Oculi³⁸ 1577, finitur sub titulo „Sokoły Perki Philipuy debitum”, finitur anno 1580, et in fine plurimae chartae laceratae.

Duodecimus similiter sine actu, in obvoluta tantum scriptus feria tertia in vigilia festi Purificationis Gloriosae Virginis Mariae³⁹ anno 1580 in prima charta lacerata, titulus „Roski perpetuitas” prima ante hanc evulsa et lacerata titulus in fine „Zdroyki transductum”, circa finem terminala actus sub positione feria tertia post Visitationis Gloriosae Virginis Mariae⁴⁰ 1582, initio et fine chartae nonnullae laceratae.

Decimus tertius, actus in charta lacerata scriptus feria secunda ante festum Purificationis Gloriosae Virginis Mariae⁴¹ 1583, finitur sub titulo „Szeptetowo obligatio” de actu circa finem feria secunda post festum Sanctae Zophiae⁴² 1585.

Decimus quartus actus in charta lacerata scriptus, feria secunda in crastino Purificationis Gloriosae Virginis Mariae⁴³ 1586 et altera charta lacerata, finitur „Grochi Dzierzki debitum”, cum subscriptione manus Melchioris Kostro⁴⁴ iudicis terrae Bielscensis, circa finem actus feria quinta Cinerum⁴⁵ anno 1589.

Decimus quintus incipit actus in charta evulsa ad medium lacerata, feria secunda ante Purificationis Gloriosae Virginis Mariae⁴⁶ 1590, in integra charta titulus „Bruszewo dotalitium”, finitur sub titulo „Grochy demissio”, circa finem terminata actus feria secunda post Sanctissimae Trinitatis⁴⁷ 1591.

Decimus sextus ab initio tres chartae laceratae, in quarta titulus „Borowo Kosiński perlucrorum demissio”, circa principium terminata actus sub terminis 1593, finitur sub titulo „Roski quietatio”, cum subscriptione manus Melchioris Kostro iudicis terrae Bielscensis, circa finem terminala actus feria tertia post dominicam Ramis Palmarum⁴⁸ 1594.

Decimus septimus actus in charta lacerata, feria quarta in festo sancti Valentini⁴⁹ 1596, in principio multae chartae, et ferme totum sexternum laceratum, evulsum, in prima charta integra titulus „Sikory Zalesie venditionis transductum”, finitur sub titulo „Płonka obligatio”, circa finem actus feria tertia post dominicam Iubilatae alias in vigilia sancti Stanislai in majo⁵⁰ 1596.

Decimus octavus sine acu in obvoluta, actus scriptus feria secunda post festum Purificationis Gloriosae Virginis Mariae⁵¹ 1596, ab initio plurimae chartae evulsa, laceratae, variatae, in prima charta et sexterno post has laceratas in filo dependenti titulus „Czartoryski demissionis transductum”, in fine titulus „Brzozowo Markowięta obligatio”, actus circa finem feria sexta ante dominicam Reminiscere⁵² anno 1598.

Decimus nonus in charta debili actus feria tertia in vigilia festi sanctorum Simonis et Iudae Apostolorum⁵³ 1598 titulus „Falki Filipy intromissio”, cum subscriptione manus Alberti Kulesza⁵⁴ camerarii terrae Bielscensis.

Vigesimus incipit feria secunda post festum sancti Stanislai Passionis⁵⁵ 1599, finitur sub titulo „Łapy debiti praecomissio”, circa finem actus sabbatho ante festum Conversionis sancti Pauli⁵⁶ 1600.

Vigesimus primus incipit feria tertia in crastino sanctorum Philipi et Iacobi Apostolorum⁵⁷ 1600, finitur feria tertia ante Conversionis⁵⁸ 1601.

Vigesimus secundus incipit feria secunda post dominicam Cantate⁵⁹ 1601, finitur sub titulo „Łapy Łynki debitum”, cum subscriptione Melchioris Kostro iudicis terrae Bielscensis.

Vigesimus tertius in charta lacerata actus feria tertia in crastino Purificationis⁶⁰ 1604, finitur sub titulo „Kulesza camerarii trn ductum”, circa finem terminata actus post dominicam Ramis Palmarum⁶¹ 1604.

Vigesimus quartus actus in charta lacerata et sexterno evulso feria secunda post dominicam Rogationum⁶² 1604, in fine titulus „Drozdy Flaki debitum”, cum subscriptione manus Alberti Kulesza camerarii, circa finem actus feria tertia post Conceptionis Gloriosae Virginis Mariae⁶³ 1605.

Vigesimus quintus incipit feria secunda ante festum Conversionis sancti Pauli Apostoli⁶⁴ 1606, titulus in fine „Zalesie Łabeczkie debitum”, cum subscriptione Adami Mieński⁶⁵ subiudicis terrae Bielscensis, circa finem actus feria tertia post dominicam Ramis Palmarum⁶⁶ 1607.

Vigesimus sextus incipit feria secunda post festum sanctarum Undecem Millia Virginum⁶⁷ 1607, in fine duae chartae debiles sub titulo „Borowo demissio”, circa finem actus post Iacobi⁶⁸ 1609.

Vigesimus septimus feria secunda ante festum sanctorum Simonis et Iudae Apostolorum⁶⁹ 1609, in fine titulus „Domino notario a Jabłoński debitum”, circa finem actus feria secunda ante Purificationis⁷⁰ 1611, in fine laceratus.

Vigesimus octavus, feria tertia post dominicam Ramis Palmarum⁷¹ 1611, finitur cum subscriptione manus Alberti Kulesza camerarii terrae Bielscensis, circa finem terminata actus post dominicam Iudica⁷² 1612.

Vigesimus nonus, feria secunda post dominicam Cantate⁷³ 1612, finitur sub titulo „Sredzińskie demissio obligationis”, cum subscriptione Alberti Kulesza camerarii terrae Bielscensis, circa finem actus post Invocavit⁷⁴ 1613.

Trigesimus liber incipit feria secunda post dominicam Cantate⁷⁵ 1613, finitur sub titulo „Sokoły Jabłonia quietatio”, cum subscriptione manus Alberti Kulesza camerarii terrae Bielscensis, circa finem actus post sanctorum Pauli et Petri Apostolorum⁷⁶ 1614.

Trigesimus primus, feria secunda in vigilia festi sanctorum Simonis et Iudae Apostolorum⁷⁷ 1614, finitur sub titulo „Dworaki debitum”, cum subscriptione manus Adami Mieński⁷⁸ iudicis terrae Bielscensis, circa finem actus feria tertia ante Fabiani et Sebastiani⁷⁹ 1615.

Trigesimus secundus post dominicam Iudica⁸⁰ 1617, eodem anno finitur sub titulo „Lencze donatio”.

Trigesimus tertius incipit feria tertia ante Conversionis sancti Pauli Apostoli⁸¹ 1618, finitur feria tertia post Divisionis sanctorum Apostolorum⁸² 1620, cum subscriptione manus Adami Mieński iudicis.

Trigesimus quartus incipit feria secunda in vigilia Purificationis Gloriosae Virginis Mariae⁸³ 1621, finitur ante Conversionis⁸⁴ 1622, sub titulo in fine „Kalinowski Bruszewskiemu tenetur”.

Trigesimus quintus, feria tertia post dominicam Jubilatae⁸⁵ 1622, finitur cum subscriptione manus Alberti Kostro⁸⁶ subiudicis.

Trigesimus sextus, actus recenter scriptus, feria tertia ante festum sancti Joannis⁸⁷ 1622, in secunda charta titulus „Gaśowka obligationis transductum”, finitur ante festum sanctorum Fabiani et Sebastiani Martyrum⁸⁸ 1623, aliqua ex parte laceratus.

Trigesimus septimus incipit feria secunda post dominicam Rogationum⁸⁹ 1623, finitur feria secunda post dominicam Undecem Millia Virginum⁹⁰ 1623.

Trigesimus octavus in charta lacerata actus feria secunda post dominicam Cantate⁹¹ 1624, finitur sub titulo „Gołębie donatio”, circa finem terminata actus feria tertia ante Margarethae⁹² eodem anno.

Trigesimus nonus incipit feria secunda post dominicam Cantate⁹³ 1625, finitur sub titulo „Kamieńskie emissio” eodem actu finitur.

Quadragesimus liber incipit sine actu in obvoluta tantum scriptus, feria secunda in vigilia festi Purificationis Gloriosae Virginis Mariae⁹⁴, initio titulus „Quietatio Wnory anno 1627”, finitur sub actu positionis ante Mariae Magdalенаe⁹⁵ 1628.

Quadragesimus primus actus in charta evulsa, lacerata, feria tertia ante Conversionis sancti Pauli Apostoli⁹⁶ 1629, in altera integra titulus „Roski Rzepki venditio”, finitur sub titulo „Truskolas exemptio”, actus circa finem post Iubilatae⁹⁷ sub positione 1630, et in medio aliquot chartae laceratae non bene compactus.

Quadragesimus secundus, sub positione feria tertia post sanctorum Petri et Pauli Apostolorum⁹⁸ 1630, finitur sub titulo „Holonki exemptio”, actus post Cantate⁹⁹ 1631 similis.

Quadragesimus tertius, actus in charta lacerata, sub positione feria tertia ipso festo Divae Mariae Magdalенаe¹⁰⁰ 1631, finitur sub titulo „Racibory Brzozowo donatio”, actus post Cantate¹⁰¹ 1633.

Quadragesimus quartus liber sub notariatu generosi olim Pauli Ferdinandi Sczawiński notarii praeteriti terrae Bielscensis incipit feria secunda ante festum sancti Lucae Evangelistae¹⁰² 1635, finitur Visitationis [Mariae]¹⁰³ 1637, in debili papyrea obvoluta.

Quadragesimus quintus incipit feria secunda post Undecem Millia Virginum¹⁰⁴ 1637, terminatur actu feria tertia sub positione post Visitationis¹⁰⁵ 1640, in corium insutus.

Quadragesimus sextus incipit eodem actu Visitationis Gloriosae Virginis Mariae 1640, finitur post Undecem Millia Virginum¹⁰⁶ 1643, in debili papyrea obvoluta.

Reliqua vero acta recognitionum nondum inscripta, nec correctata, variata remanent. Adamus Glinka Janczewski notarius terrae Visnensis¹⁰⁷ manu propria, nomine successorum olim generosi Pauli Ferdinandi Sczawiński notarii terrestris Bielscensis. Stephanus Sczawiński suo et fratrum meorum absentium nomine subscribo.

Sequitur regestrum decretorum et controversiarum:

Primus liber, registratim scriptus, incipit sine actu sub titulo ab initio „Dilatio nobilis Matthaeus Przestrzelski”, in secunda charta sic scriptus „Termini communes Bielscenses post Narew in Tykocin, feria secunda post Stanislaw¹⁰⁸, in praesentia dominorum quorum supra, anno Domini 1530”. finitur sub titulo „Srednica repositio”.

Secundus incipit feria secunda post festum sanctae Scholasticae¹⁰⁹ 1544, initio charta lacerata, finitur sub titulo „Borowo pecuniae arestum”, circa finem actus feria quarta in crastino Epiphaniarum¹¹⁰ 1551.

Tertius incipit sine actu sub titulo ab initio „Mikicino Orzeszkowski decretum”, post aliquot ab initio sexterna actus feria tertia post Conductus¹¹¹ 1552, in fine titulus „Borowo pro ademptione obligationis iuramentum”, circa finem terminala actus, sub actu post Invocavit¹¹² 1557, ab initio et in fine chartae aliquot debiles.

Quartus incipit sine actu, ab initio titulus „Niwisko Truskolas Olszyna iurare”, post aliquot sexterna actus feria secunda ante festum sancti Adalberti¹¹³ 1561, finitur sub titulo „Podmihacze Lewiczka liberatio appellatio”, ab initio et in fine laceratus.

Quintus incipit sine actu, post aliquot chartas ab initio laceratas et evulsas, terminala actus feria secunda ante festum Exaltationis Sanctae Crucis¹¹⁴ 1568, sub titulo „Lupianka antiqua iurare”, finitur sub titulo „Leśna Zimnochii decretum”, actus feria quinta post festum Divae Barbarae¹¹⁵ 1571.

Sextus incipit feria quarta in crastino Circumcisionis¹¹⁶ 1577, sub titulo actus parochiae Sokołoviensis¹¹⁷, prima charta lacerata et subsequentes aliquot debiles, finitur sub titulo „Dziekonie Białosuknia lucrum”, circa finem actus feria secunda ante festum sanctae Barbarae¹¹⁸ 1577.

Septimus incipit sabbatho in crastino Circumcisionis¹¹⁹ 1580, ab initio actus laceratus, finitur sub titulo „Łomza Pietkowo Łosiowa lucrum”.

Octavus, feria quarta ante Martini¹²⁰ 1581, finitur sub titulo „Brzozowe relatio”.

Nonus, feria secunda in crastino sancti Stanislai in Majo¹²¹ 1583, prima charta lacerata, finitur sub actu feria secunda in crastino sanctorum Simonis et Iudae Apostolorum¹²² 1584, in fine titulus „Wnory Brzozowo lucrum”.

Decimus incipit feria secunda in crastino Purificationis Gloriosae Virginis Mariae¹²³ 1586, finitur sub titulo „Brzozowe Chrzczony Mackowięta iurare”.

Undecimus incipit feria secunda in vigilia festi sanctorum Simonis et Iudae Apostolorum¹²⁴, finitur sub titulo „Leśna Masłowiecka contumax”.

Duodecimus, feria secunda ante Purificationis¹²⁵ 1590, finitur sub titulo „Watlewski Iundziłło liber a termino”, in principio multae chartae laceratae, circa finem vero plurimae putrefactae et in frusta discerptae.

Decimus tertius, ab initio multae chartae laceratae, in obvoluta, actus ab initio scriptus feria tertia post Martini¹²⁶ 1593, post aliquot sexterna actus feria sexta ante Presentationis [Mariae]¹²⁷ 1593, finitur feria tertia post Invocavit¹²⁸ 1594, circa finem titulus „Sredzińskie libertas”, in fine plurimae chartae et sexterna lacerata.

Decimus quartus incipit feria quarta in festo sancti Valentini¹²⁹ 1596, finitur sub titulo „Plebano Pietkowski imparitio”.

Decimus quintus incipit feria secunda post dominicam Rogationum¹³⁰ 1597, finitur sub titulo „Żędziany contumax”.

Decimus sextus feria secunda post Omnium Sanctorum¹³¹ 1597, finitur sub titulo „Łapy lucrum”.

Decimus septimus feria tertia in vigilia sanctorum Simonis et Iudae Apostolorum¹³² 1598, circa finem tres chartae evulsae, laceratae, in quarta charta a fine titulus „Wołowiczowie contra successores Dulski contumati”.

Decimus octavus, feria tertia post sancti Stanislai in Majo¹³³ 1599, finitur sub titulo „Łuba cum filiis contra Łapy evadet”.

Decimus nonus, feria tertia in crastino festi sanctorum Philippi et Iacobi Apostolorum¹³⁴ 1600, finitur „Kulikowski cum Sokół limitatio”.

Vigesimus liber incipit feria secunda post dominicam Cantate¹³⁵ anno 1601, finitur sub titulo „Suraż evadere”.

Vigesimus primus incipit feria tertia in crastino Purificationis¹³⁶ 1604, prima charta lacerata et in fine aliquot debiles, evulsae, laceratae.

Vigesimus secundus incipit feria secunda post dominicam Rogationum¹³⁷ 1605, initio charta lacerata, finitur sub titulo „Kobyleński cum Korycki scribunt”.

Vigesimus tertius incipit feria secunda ante Conversionis sancti Pauli Apostoli¹³⁸ 1606, finitur sub titulo „Kamiński relaxationis banitionis relatio”.

Vigesimus quartus incipit feria secunda post Undecem Millia Virginum¹³⁹ 1607, finitur sub titulo „Chrzastowski a Borowski liber”.

Vigesimus quintus incipit feria secunda in vigilia sanctorum Simonis et Iudae Apostolorum¹⁴⁰ 1608, finitur sub titulo „Oppidani Surazenses liberi”.

Vigesimus sextus incipit feria secunda post dominicam Rogationum¹⁴¹ anno 1609, finitur sub titulo „Inter Lewickie Burzyńskie decretum”, in fine charta lacerata.

Vigesimus septimus incipit feria secunda in vigilia Purificationis Gloriosae Virginis Mariae¹⁴² 1610, finitur sub titulo „Sorcz a Borowski liber”.

Vigesimus octavus, feria secunda ante festum sanctorum Simonis et Iudae Apostolorum¹⁴³ 1610, finitur sub titulo „Łapy iuramentum”.

Vigesimus nonus feria secunda ante Purificationis¹⁴⁴ 1612, finitur sub titulo „Łapy amissio”.

Trigesimus liber incipit feria secunda post dominicam Cantate¹⁴⁵ 1613, finitur sub titulo „Inter Jamiołki et Czackowski apellatio”.

Trigesimus primus incipit feria secunda post Conversionis sancti Pauli¹⁴⁶ 1614, finitur sub titulo „Szeronoszy libertas”.

Trigesimus secundus incipit feria secunda in vigilia sanctorum Simonis et Iudae Apostolorum¹⁴⁷ 1614, finitur sub titulo „Łapy astitio”.

Trigesimus tertius, feria secunda ante Omnium Sanctorum¹⁴⁸ 1617, finitur sub titulo „Inter Łapy appellatio”.

Trigesimus quartus feria secunda in crastino sanctorum Simonis et Iudae Apostolorum¹⁴⁹ 1618, finitur sub titulo „Zimnoch lucrum”.

Trigesimus quintus, feria secunda in vigilia Purificationis Gloriosae Virginis Mariae¹⁵⁰ 1621, finitur sub titulo „Szorcow reparatio”.

Trigesimus sextus, feria secunda ante Conversionis sancti Pauli¹⁵¹ anno 1622, finitur sub titulo „Inter Lesczyńskie appellatio”.

Trigesimus septimus, feria secunda post dominicam Rogationum¹⁵² 1623, finitur sub titulo „Chodory libertas”.

Trigesimus octavus incipit actus feria secunda post dominicam Cantate¹⁵³ 1624, item in eodem libro in medio actus feria secunda post dominicam Can-

tate¹⁵⁴ 1625, in ulima charta titulus „Gassowka lucrum”, sine obvoluta chartis et sextemis maxime variatis non insutis et laceratis.

Trigesimus nonus incipit sine actu, in prima charta titulus „Inter instigatorem Gassowski et Zdrod appellatio”, in tertio sexterno ab initio actus feria quinta post Purificationis Gloriosae Virginis Mariae¹⁵⁵ anno 1627, finitur sub titulo „Łapy Rosko libertas”. circa finem terminata actus post Rogationum¹⁵⁶ 1627, similiter sine obvoluta laceratus et maxime sparsis, et variatis chartis, et sexternis.

Quadragesimus. Quindecem sexternorum variatorum, non insutorum, cum sparsis chartis, initio actus feria secunda ante Purificationis Gloriosae Virginis Mariae¹⁵⁷ 1628.

Quadragesimus primus. Decem sexternorum similiter summe variatorum, non obvolutus, nec insutus, variatis sexternis et chartis laceratis, initio actus feria secunda post dominicam Cantate¹⁵⁸ 1629.

Quadragesimus secundus incipiens feria secunda post Conversionis¹⁵⁹ 1630, quindecem sexternorum maxime variatorum, non obvolutorum et laceratus.

Quadragesimus tertius. Similiter maxime sparsis et variatis, sexternis non insutis inordinate congestis et laceratis, viginti novem sexternorum, in primo sexterno actus feria secunda posi dominicam Cantate¹⁶⁰ 1631.

Quadragesimus quartus, similiter variatus, non insutus, lacerata papyrea obvoluta tectus, sparsis sexternis inordinatis actibus de anno 1632.

Quadragesimus quintus incipit feria secunda post dominicam Cantate¹⁶¹ 1636, initio laceratus, finitur eodem anno feria quinta post festum sancti Lucae¹⁶², non bene insutus et lacerata papyrea obvoluta tectus.

Quadragesimus sextus incipit feria secunda post Hedvigis¹⁶³ 1638, finitur feria sexta post festum sancti Lucae¹⁶⁴ eodem anno, in debili papyrea obvoluta.

Quadragesimus septimus feria secunda pridie sanctae Priscae¹⁶⁵ 1639, finitur post sanctae Priscae¹⁶⁶ 1640, in simili obvoluta.

Quadragesimus octavus incipit feria secunda post Conversionis sancti Pauli Apostoli¹⁶⁷ 1641, finitur sabbatho post dominicam Iubilae¹⁶⁸ 1643, in simili obvoluta.

Quadragesimus nonus, feria secunda post Undecem Millia Virginum¹⁶⁹ 1643, finitur post dominicam Rogationum¹⁷⁰ 1644, in simili debili obvoluta.

Libri vero vulgo vagorum nuncupati, scilicet poenarum, contumatiarum, protestationum, obductionum, vulnerum, relationum atque arestorum et his

similium, in numero quatuordecem, bene in coria insuti antiquiores continent. Reliqui vero vagorum libri incipiendo ab anno 1623 usque ad hoc tempus variati, non insuti, lacerati remanent. Adamus Glinka Janczewski notarius terrae Visnensis, nomine successorum olim generosi Pauli Ferdinandi Sczawiński notarii terrestres Bielscensis. Stephanus Sczawiński et nomine absentium fratrum meorum subscribo. Stanislaus Grochowski camerarius terrestres Bielscensis manu propria. Martianus Szepietowski camerarius terrestres Bielscensis manu propria. Ex actis castrensibus Branscensibus rescriptum. Brzozowski mp. Legit Kuczewski mp.

WYKAZ MIEJSCOWOŚCI

- Borowo, ob. Niwino Borowe (?), wieś, gm. Wyszki, pow. bielsko-podlaski
Brańsk, miasto, pow. bielsko-podlaski
Bruszewo, wieś, gm. Sokoły, pow. wysoko-mazowiecki
Brzozowo (-Chrzczony, -Maćkowięta, -Markowięta), wieś, gm. Poświętne, pow. białostocki
Chodory, wieś, gm. Turośń Kościelna, pow. białostocki
Cieszymy, ob. Kobylin-Cieszymy (?), gm. Kobylin-Borzymy, pow. wysoko-mazowiecki
Drohiczyn, miasto, pow. siemiatycki
Dworaki, wieś, gm. Sokoły, pow. wysoko-mazowiecki
Dziekonie, wieś w ziemi bielskiej, obecnie nie istnieje; por. *Herbarz I. Kapicy Milewskiego*, wyd. Z. Gloger, s. 92 oraz *Źródła dziejowe*, t. XVII, cz. 1, *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, t. VI: *Podlasie*, opisane przez A. Jabłonowskiego, cz. 1, Warszawa 1908, s. 117 i cz. III, Warszawa 1910, s. 211.
Dzierzki, wieś, gm. Poświętne, pow. białostocki
Falki (-Godzięby, -Stare, -Kowale), wieś, gm. Wyszki, pow. bielsko-podlaski
Falki Filipy, ob. Filipy, wieś, gm. Wyszki, pow. bielsko-podlaski
Gąsówka, wieś, gm. Łapy, pow. białostocki
Gołębie, wieś, gm. Poświętne, pow. białostocki
Grochy, wieś, gm. Poświętne, pow. białostocki
Holonki, wieś, gm. Brańsk, pow. bielsko-podlaski
Hołny Mejera, wieś, gm. Sejny, pow. sejneński
Jamiołki, wieś, gm. Sokoły, pow. wysoko-mazowiecki
Kozły, por. Płonka-Kozły (?)
Kraków
Lencze, ob. Leńce, wieś, gm. Dobrzyniewo Duże, pow. białostocki
Leśna, wieś, gm. Suraż, pow. białostocki
Lwów, Ukraina
Łapy (-Łynki), miasto, pow. białostocki
Łomża, miasto, pow. łomżyński
Pietkowo, wieś, gm. Poświętne, pow. białostocki
Łupianka Stara, wieś, gm. Łapy, pow. białostocki
Miedzna, wieś, gm. Miedzna, pow. węgrowski, woj. mazowieckie

Mikicino, ob. Mikicin, wieś, gm. Jaświły, pow. Mońki
Mińsk, Białoruś
Moniki, ob. Mońki, miasto, pow. Mońki
Moskwa, Rosja
Perki (-Karpie, -Mazowsze, -Franki, -Wypychy) wsie, gm. Sokoły, pow. wysoko-
mazowiecki
Płonka-Kozły, wieś, gm. Łapy, pow. białostocki
Podmihacze, ob. Pomigacze, wieś, gm. Łapy, pow. białostocki
Porośla, ob. Porośl (-Kije, -Wojśławy), wieś, gm. Poświętne, pow. białostocki
Racibory (-Nowe, -Stare), wieś, gm. Nowe Piekuty, pow. wysoko-mazowiecki
Roski, ob. Roszki (-Trojanki, -Ziemaki, -Wodźki, -Włodki), szereg wsi leżących
na pograniczu gm. Łapy, pow. białostocki i gm. Sokoły, pow. wysoko-mazowiecki
Rzepki, wieś, gm. Szepietowo, pow. wysoko-mazowiecki
Rzędziany, wieś, gm. Tykocin, pow. białostocki
Sikory (-Piotrowięta i in.), wieś, gm. Kobylin-Borzymy, pow. wysoko-mazowiecki
Jabłonia, ob. Jabłoń (-Kościelna, -Dąbrowa, -Jankowce, -Jakubowięta), wieś, gm. Nowe
Piekuty, pow. wysoko-mazowiecki
Sokoły, wieś, gm. Sokoły, pow. wysoko-mazowiecki
Suraż, miasto, pow. białostocki
Szepietowo, wieś, gm. Szepietowo, pow. wysoko-mazowiecki
Szeronoszy, ob. Szerenosy, wieś, gm. Juchnowiec Dolny, pow. białostocki
Srednica, wieś, gm. Szepietowo, pow. wysoko-mazowiecki
Truskolas, ob. Truskolasy (-Lachy, -Niwisko, -Olszyna), wieś, gm. Sokoły, pow. wysoko-
mazowiecki
Tykocin, miasto, pow. białostocki
Warszawa
Wilno, Litwa
Wnory, wieś, gm. Kulesze Kościelne, pow. wysoko-mazowiecki
Zalesie Łabeczkie, ob. Zalesie Łabędzkie, wieś, gm. Kobylin-Borzymy, pow. wysoko-
mazowiecki
Zdrody, wieś, gm. Poświętne, pow. białostocki
Zdrojki, wieś, gm. Wyszki, pow. bielsko-podlaski
Zimnochy, wieś, gm. Suraż, pow. białostocki
Żale, wieś, gm. Perlejewo, pow. siemiatycki
Żędziany, por. Rzędziany

Przypisy:

¹ Artykuł niniejszy stanowi drugą część cyklu rozpoczętego w poprzednim tomie *Z Badań Nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi (Spis ksiąg ziemskich brańskich z 1647 roku*, tom 19, Warszawa 1999, s.121-150). Część druga, dotycząca ksiąg ziemskich tykocińskich wydana została w *Studiach Podlaskich (Dwa spisy zaginionych podlaskich ksiąg sądowych z 1647 roku*, 9: 1999, s. 111-119). Część trzecia, zatytułowana *Księ-*

gi podkomorskie bielskie według spisu z 1648 roku, ukazała się w tomie XI *Miscellanea Historico-Archivistica* (Warszawa 2000). Zadaniem całości przedsięwzięcia jest udostępnienie spisów ksiąg sądowych województwa podlaskiego, ukazujących stan najstarszych akt podlaskich w latach bezpośrednio poprzedzających „potop” szwedzki, podczas którego akta te mocno ucierpiały, a częściowo wręcz przepadły.

² Obok poniższego spisu dysponujemy historycznym inwentarzem Centralnego Archiwum Wileńskiego, pióra Iwana Sprogisa (*Inwentarz b. Wileńskiego Archiwum Centralnego, cz. I: nr 1-11794*, Wilno 1929; wydane na prawach rękopisu), ilustrującym stan omawianych ksiąg w dobie porozbiorowej. Zawiera on oprócz wykazu spalonych w AGAD w 1944 r. ksiąg suraskich, także zestawienie ksiąg podlaskich ewakuowanych z Wilna w 1915 r. wgłęb Rosji.

³ St. Kutrzeba: *Historia źródeł dawnego prawa polskiego*, Lwów-Warszawa-Kraków 1926, t. II, s. 63.

⁴ Por. M. Kulecki: *Spuścizna aktowa sądów ziemskich i grodzkich województwa podlaskiego - źródło do dziejów tamtejszej szlachty*, [w:] *Drobna szlachta podlaska w XVI-XIX wieku. Materiały sympozjum w Hołnach Mejera (26-27 maja 1989)*, pod red. S.K. Kuczyńskiego, Białystok 1991, s. 141-149, tenże, *Pobyt służbowy w Państwowym Archiwum Akt Dawnych*, „*Archeion*” 93: 1994, s. 371-74 oraz tenże, *Akta ziemskie i grodzkie podlaskie w Rosyjskim Państwowym Archiwum Akt Dawnych*, „*Archeion*” 97: 1997, s. 43-57.

⁵ Nieocenioną pomocą w tym względzie jest *Słownik historycznych nazw osobowych białostockizny (XV-XVII w.)*, opr. Zofia Abramowicz, Lila Citko i Leonarda Dacewicz, t. I-II, Białystok 1997-1998. Wykorzystano także *Herbarz Ignacego Kapicy Milewskiego*, Kraków 1870 (reprint: Warszawa 1990).

⁶ A. Jabłonowski: *Spis miejscowości*, [w:] *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, t. VI: *Podlasie*, cz. I-III, Warszawa 1908-1910.

⁷ T. I-III, Warszawa 1980.

⁸ 19 stycznia.

⁹ Stefan Szczawiński, bliżej nie znany.

¹⁰ Paweł Ferdynand Szczawiński pisarz ziemski bielski; por. *Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII-XVIII wieku. Spisy*, pod red. A. Gąsiorowskiego, t. VIII: *Urzednicy podlascy XIV-XVIII wieku*, opr. E. Dubas-Urwanowicz, W. Jarmolik, M. Kulecki, J. Urwanowicz, Kórnik 1994 [dalej cyt.: *Urzednicy podlascy...*], nr 86.

¹¹ 26 czerwca.

¹² Jakub Lukawski, komornik ziemski bielski.

¹³ Szymon Lapiński, komornik ziemski bielski.

¹⁴ Adam Jerzy Sierputowski, podstarości łomżyński.

¹⁵ Mateusz Lapiński, woźny generał.

¹⁶ 7 lutego.

¹⁷ 6 stycznia.

¹⁸ 8 stycznia.

¹⁹ 19 lutego.

²⁰ 20 października.

²¹ 14 lutego.

²² 4 kwietnia.

²³ 20 kwietnia.

²⁴ 5 stycznia.

-
- ²⁵ 3 lipca.
- ²⁶ Po 21 kwietnia.
- ²⁷ 26 kwietnia.
- ²⁸ 22 kwietnia.
- ²⁹ Wincenty Mieński, sędzia bielski 1559-1564; por. *Urzednicy podlascy...*, nr 214.
- ³⁰ Marcin Jałbrzyk Wyszyński (Wyszeński), sędzia bielski 1565-1567; por. *Urzednicy podlascy...*, nr 216.
- ³¹ 19 kwietnia.
- ³² 7 maja.
- ³³ 17 marca.
- ³⁴ 4 kwietnia.
- ³⁵ 8 grudnia.
- ³⁶ 14 kwietnia.
- ³⁷ Po 29 września.
- ³⁸ 12 marca.
- ³⁹ Błąd w dacie oryginału lub w odczycie: 1 lutego 1580 r. (przeddzień święta Purificatio BV Mariae) wypada w poniedziałek a nie we wtorek.
- ⁴⁰ 3 lipca.
- ⁴¹ 31 stycznia.
- ⁴² 20 maja.
- ⁴³ 3 lutego.
- ⁴⁴ Melchior Kostro, sędzia ziemski bielski 1595-1615; por. *Urzednicy podlascy...*, nr 220.
- ⁴⁵ 16 lutego.
- ⁴⁶ 29 stycznia.
- ⁴⁷ 10 czerwca.
- ⁴⁸ 5 kwietnia.
- ⁴⁹ 14 lutego.
- ⁵⁰ 7 maja.
- ⁵¹ 5 lutego.
- ⁵² 13 lutego.
- ⁵³ 27 października.
- ⁵⁴ Wojciech Kulesza, komornik bielski.
- ⁵⁵ 10 maja.
- ⁵⁶ 22 stycznia.
- ⁵⁷ 2 maja.
- ⁵⁸ 23 stycznia.
- ⁵⁹ 21 maja.
- ⁶⁰ 3 lutego.
- ⁶¹ Po 11 kwietnia.
- ⁶² 24 maja.
- ⁶³ 13 grudnia.
- ⁶⁴ 23 stycznia.
- ⁶⁵ Adam Mieński, podsędek bielski 1603-1616; por. *Urzednicy podlascy...*, nr 150.
- ⁶⁶ 10 kwietnia.
- ⁶⁷ 22 października.
- ⁶⁸ Po 25 lipca.

-
- ⁶⁹ 26 października.
⁷⁰ 31 stycznia.
⁷¹ 29 marca.
⁷² Po 8 kwietnia.
⁷³ 21 maja.
⁷⁴ Po 24 lutego.
⁷⁵ 6 maja.
⁷⁶ Po 29 czerwca.
⁷⁷ 27 października.
⁷⁸ Adam Mieński, sędzia bielski 1616-1635; por. *Urzędnicy podlascy...*, nr 220 (por. ibidem, nr. 150).
⁷⁹ 13 stycznia.
⁸⁰ Po 12 marca.
⁸¹ 23 stycznia.
⁸² 21 lipca.
⁸³ 1 lutego.
⁸⁴ Przed 25 stycznia.
⁸⁵ 19 kwietnia.
⁸⁶ Wojciech Kostro, podsędek bielski 1620-1635; por. *Urzędnicy podlascy...*, nr 152.
⁸⁷ 21 czerwca.
⁸⁸ Przed 20 stycznia.
⁸⁹ 22 maja.
⁹⁰ 23 października.
⁹¹ 6 maja.
⁹² 9 lipca.
⁹³ 28 kwietnia.
⁹⁴ 1 lutego.
⁹⁵ Przed 22 lipca.
⁹⁶ 23 stycznia.
⁹⁷ Po 21 kwietnia.
⁹⁸ 2 lipca.
⁹⁹ Po 18 maja.
¹⁰⁰ 22 lipca.
¹⁰¹ Po 24 kwietnia.
¹⁰² 15 października.
¹⁰³ 2 lipca.
¹⁰⁴ 26 października.
¹⁰⁵ 3 lipca.
¹⁰⁶ Po 21 października.
¹⁰⁷ Adam Glinka Janczewski, pisarz ziemski wiski, urząd sprawował w latach 1644-1671 (informacja uzyskana od Michała Kuleckiego, za którą autor niniejszym serdecznie dziękuje).
¹⁰⁸ 9 maja.
¹⁰⁹ 11 lutego.
¹¹⁰ 7 stycznia.
¹¹¹ 26 kwietnia.

-
- ¹¹² Po 7 marca.
¹¹³ 21 kwietnia.
¹¹⁴ 13 września.
¹¹⁵ 6 grudnia.
¹¹⁶ 2 stycznia.
¹¹⁷ Parafia sądowa sokołowska; por. Sokoty w wykazie miejscowości.
¹¹⁸ 2 grudnia.
¹¹⁹ 2 stycznia.
¹²⁰ 8 listopada.
¹²¹ 9 maja.
¹²² 29 października.
¹²³ 3 lutego.
¹²⁴ 27 października; brak daty rocznej.
¹²⁵ 29 stycznia.
¹²⁶ 16 listopada.
¹²⁷ 19 listopada.
¹²⁸ 1 marca.
¹²⁹ 14 lutego.
¹³⁰ 12 maja.
¹³¹ 3 listopada.
¹³² 27 października.
¹³³ 11 maja.
¹³⁴ 2 maja.
¹³⁵ 21 maja.
¹³⁶ 3 lutego.
¹³⁷ 16 maja.
¹³⁸ 23 stycznia.
¹³⁹ 22 października.
¹⁴⁰ 27 października.
¹⁴¹ 25 maja.
¹⁴² 1 lutego.
¹⁴³ 25 października.
¹⁴⁴ 30 stycznia.
¹⁴⁵ 6 maja.
¹⁴⁶ 27 stycznia.
¹⁴⁷ 27 października.
¹⁴⁸ 30 października.
¹⁴⁹ 29 października.
¹⁵⁰ 1 lutego.
¹⁵¹ 24 stycznia.
¹⁵² 22 maja.
¹⁵³ 6 maja.
¹⁵⁴ 28 kwietnia.
¹⁵⁵ 4 lutego.
¹⁵⁶ Po 9 maja.
¹⁵⁷ 31 stycznia.

-
- 158 14 maja.
 - 159 28 stycznia.
 - 160 19 maja.
 - 161 21 kwietnia.
 - 162 23 października.
 - 163 18 października.
 - 164 22 października.
 - 165 17 stycznia.
 - 166 Po 18 stycznia.
 - 167 28 stycznia.
 - 168 2 maja.
 - 169 26 października.
 - 170 Po 1 maja.